

Ještěd svítící, smrtící

Světlo je symbolem čistoty, dokonalosti, krásy, dobroty. Světlo je pokrok. Čím více jej máme kolem sebe, tím jsme šťastnější a lepší. To přece každý ví, jen si to třeba neuvedomuje. Bude-li svítit do širokého okolí vysoká věž, stanou se lepšími statisíce lidí. Rozsvítíme-li na každou noc v ložnici všechna světla, získáme charakter stejně pevný, jako političtí vězni v trvale ostře osvětlených samotkách. Pokud to ovšem vydržíme.

Podobně, čím více (a hlasitější) hudby slyšíme, tím vnímavější a laskavější jsme ke svým bližním, tím lepší a dokonalejší jsme, naše duše stoupají téměř k nebesům... Hlavně, když slyšíme různou hudbu z několika stran, tak dokonalými posluchači naši předkové vůbec nedokázali být, jsme možná už nadlidé.

To je ale blbost, že?

Světlo není špatná věc, zvuk také ne. Obojí ale musí mít svou míru, jinak se stává obtížným, škodlivým, nesnesitelným, někdy smrtícím. Život má svůj rytmus, den a noc, obecně aktivita a spánek či odpočinek jsou stejně důležité. Pro nás i pro celou přírodu.

V noci musíme mít tmou, máme-li klidně usnout a spát. Potřebujeme i ticho, případná ukolébavka má skončit, jakmile usneme. A dokud ještě nespíme? Tehdy chceme na některé věci vidět, třeba na cestu před sebou, co vidět nepotřebujeme, jsou oslnivé plochy lamp samotných.

Jsou ale i chvíle slavnostní, kdy se veselíme až do rána, k tomu samozřejmě patří i světlo a ruch, uvnitř nebo i venku. Jak má být které světlo a zvuk silný, je ale věc citlivá, více neznamená lépe.

Osvětlovat záměrně večer budovy může být vhodné k výročí párkrát za rok, když ale svítí každý den, slavnostní atmosféra zmizí. Kdo nevěří, ať si nechá vánoční stromek doma natrvalo a rozsvěcuje jej každý večer, vždyť je to přece tak krásná věc...

Každovečerní osvětlení rozhledny na Ještědu je proto nerozumné. Natož osvětlení celonoční. Nejen proto, že je zbytečné nebo dokonce popírá svůj účel, totiž akcent na daném okamžiku v našich životech. Také proto, že překáží.

Tichá večerní hudba v zahradě může být milá, ale v té chvíli přicházíme o šum vánku v listí, zurčení potůčku, dupot ježka či klapot vlaku kdesi ve veliké, ve dne neslyšitelné dálce. O pocit tajemna a možnost rozjímání.

Noční umělé osvětlení nám také krade kus krásy světa kolem nás. Třeba tím, že nás připravuje o vnímání toku času, kdy se střídají noci temné, světlejší a zalité měsíčním úplňkem s jeho kouzelnou hrou stříbrných světél a stínů. Hlavně nám ale bere zážitky ze skutečně temné krajiny s fascinující nádherou jasných hvězd nad námi a záplavou slabounkých mezi nimi. Z velkolepého oblouku Mléčné dráhy, pomalu se naklánějícího od večera do rána. Siluety věží oproti třpytivému hvězdnému nebi v sobě mají velkolepost,

kteřou ve dne nezažijeme. Teprve za jasné bezměsíčné noci vnímáme, kam že se to vlastně chrám svými věžemi vzpíná.

Nejde ale jen o nás. Česká krajina slouží i veškerému dalšímu životu, který často ani nevnímáme. Zvířata se v noci nemohou zavřít do zatemněných pokojů, umělé osvětlení jejich život velmi narušuje, ještě štěstí, mají-li před ním kam utéct. Osvětlený vršek hory se z přírodní svatyně stane dvorem fabriky, kde ježci a sovy nemají co pohledávat.

Vysoké stavby a světla na nich, ba i světla na zemi osudově zasahují do života tažných ptáků. Ti jsou zvyklí se v noci orientovat podle jediných odvěkých světel, totiž nebeských těles. Přibývající světla pozemská je dezorientují, takže ztrácejí cenný čas a síly, místo aby letěli za svým cílem. Mnozí tam kvůli tomu nedoletí. Vysoké osvětlené stavby pak jejich osudy ovlivní často rázem – narazí do nich a zahynou hned nebo za chvíli. Osvětlení je nevede k tomu, aby se stavbě vyhnuli, ale právě naopak. Neviditelné překážky, třeba stožáry vysokého napětí v mlze, také ukončí život spousty ptáků. Silně osvětlené věže je ale vraždí mnohem, mnohem víc.

Možná, že existuje alternativa, jak věž na Ještědu vhodně osvětlit i jindy než oněch slavnostních dvacet, třicet hodin ročně. Tak, aby byla řekněme do půlnoci třikrát světlejší než noční krajina za bezměsíčné noci. Aby světlomety nesvítily ptákům do očí nebo po celé hoře. Takovou alternativu by bylo ale nutné zkoumat spolu s nejlepšími světovými odborníky (zabývajícími se např. ochranou ptactva) a ze všech možných aspektů. I z toho, odkud bereme elektřinu a není-li to na úkor budoucích generací. Ta stránka, že na instalaci a provozu osvětlovacího zařízení někdo pěkně vydělá, by měla hrát roli ze všech nejmenší.

Jeník Hollan,
Hvězdárna a planetárium M. Koperníka v Brně,
20. dubna 2001

Další čtení: svetlo.astro.cz a www.darksky.org (o venkovním osvětlování vůbec), www.lichtverschmutzung.de (příklady od sousedů), www.flap.org (o tom, jak lidé nevědomky vraždí ptáky).

PS. text je úvahou psanou před realizací osvětlovacího projektu, výsledné osvětlení si teprve musím prohlédnout (pozn. při sazbě pdf verze, září 2003); zatím vím jen to, že je dosti silné.